

Primeri iz obrazovanja

OSNOVNA ŠKOLA „DANTE ALIGIJERI” (Slovenija)

različite aktivnosti u multikulturalnom okruženju, praćenje dešavanja u životima učenika

U Osnovnoj školi „Dante Aligijeri” primenjujemo različite prakse koje uključuju učenike i osoblje u stvaranje **klime u kojoj se svi osećaju dobrodošlo i prijatno**. Naša škola stavlja veliki akcenat na inkluziju svih učenika, uključujući i one koji dolaze iz inostranstva ili dolaze iz različitih kultura, učenike sa posebnim potrebama i učenike koji žive u nepovoljnim uslovima. Tokom školske godine sprovodimo različite aktivnosti, neke predlažu i sprovode nastavnici ili školski savetnik, dok druge nude spoljne organizacije sa kojima škola saraduje.

Za učenike iz inostranstva koji se upišu u našu školu nudimo **kurseve italijanskog jezika**, a za njih se izrađuje individualizovani program tokom prve dve godine školovanja. Prva školska godina se **ne ocenjuje**, dok se druga godina ocenjuje uz prilagođavanja koje određuju predmetni nastavnici. Za učenike sa posebnim potrebama se pišu i **individualizovani planovi**, u kojima se navodi smeštaj koji dobijaju i opisuje se način na koji će biti ocenjen.

Značajan uticaj na promovisanje multikulturalnosti ostvaren je kroz JEST projekat – jezici stejejo (jezici se računaju), koji je započeo 2017. godine i završen je u školskoj 2021/22. godini. Projekat ima za cilj podizanje svesti među učenicima o maternjem jeziku svojih drugova iz razreda, negovanje tolerancije i poštovanje stranih jezika i kultura. Drugi cilj je da se identifikuju faktori koji pozitivno doprinose višejezičnosti u školama i da se napravi lista aktivnosti koje uključuju elemente višejezičnosti za poboljšanje akademskog učinka u učionicama. Projekat, koji sufinansiraju Evropski socijalni fond i Ministarstvo prosvete, nauke i sporta, realizuje se u saradnji sa Univerzitetom u Ljubljani, Univerzitetom Primorska, Naučno-istraživačkim centrom Koper i drugim institucijama. Uključuje različite osnovne škole, vrtiće, srednje škole, te Univerzitet u Ljubljani i Univerzitet Primorska. Tokom školske godine održali smo dva tehnička dana, jedan za više razrede i drugi za peti i šesti razred. Pored toga, u višim i nižim razredima sprovodili smo različite aktivnosti usmerene na **promovisanje tolerancije** prema stranim jezicima i kulturama. Ove godine učenici nižih razreda su se upoznavali sa **narodnom (folk) muzikom**. Učili su narodne pesme različitih kultura i naučili da se pesma „Fra' Martino Campanaro” peva na 100 različitih jezika. Napravili su spot gde pevaju ovu čuvenu pesmu na sedam jezika.

Učenici su takođe istraživali **uspavanke i dečje pesmice** na svom maternjem jeziku. Ovo je rezultiralo stvaranjem video snimka, dostupnog na veb stranici škole, koji prikazuje ove pesmice na sedam jezika. Učenici sedmog razreda su predstavili **tradicionalna jela** iz svojih zemalja i čak sastavili knjigu recepata koja je dostupna na sajtu škole.

Povodom Dana sećanja na žrtve Holokausta 27. januara organizovali smo višjezične radionice za učenike viših razreda. U jezičkim radionicama učenici su **pisali grafičke pesme o miru na svom maternjem jeziku.**

U aprilu su učenici viših razreda učestvovali na tehničkom danu i istraživali kulture svojih drugova iz razreda i druge evropske kulture. Učenici su učestvovali u raznim radionicama, uključujući ples, novinarstvo, likovnu kulturu i geografiju. Naučili su **tradicionalne plesove, izradili putokaze, murale i postere.** U međuvremenu, učenici petog i šestog razreda radili su na izradi **višejezičnih rečnika** na temu zimskih sportova. Njihove kreacije se mogu naći na sajtu škole. U okviru projekta obeležili smo i Evropski dan jezika 26. septembra. Učenici viših razreda su se upoznali sa jezicima svojih drugova iz razreda i pokušali da nauče jednostavne reči (brojeći do 10) na njihovim jezicima.

Tokom godina **učestvovali smo u različitim projektima** usmerenim na nenasilje i prihvatanje svih drugova iz razreda. Uključili smo se u projekat Martin Krpan koje realizuje udruženje Brez izgovora (Noexcuse). Glavna tema radionica bila je nenasilje. U nekoliko radionica učenici su naučili da slušaju druge, da se stave u kožu drugih, da razumeju emocije koje drugi osećaju i da upravljaju sopstvenim emocijama u kritičnim situacijama. Udruženje Logout je ponudilo nekoliko radionica kako bi pomoglo učenicima da shvate važnost bezbednog korišćenja interneta. Govorili su o nasilju koje se može doživeti na internetu, sajber bulingu i bezbednosti na internetu. Učenici su razgovarali o emocijama koje osećaju i koje bi mogli da dožive ukoliko budu žrtve bulinga. Projekat Neon se trenutno odvija u našoj školi i obuhvata vrtiće i niže razrede. Ove godine je nekoliko nastavnika i vaspitača prošlo obuku kod iskusnih stručnjaka, a u narednim mesecima biće predstavljene različite aktivnosti vezane za nenasilje među vršnjacima.

Događaji u Beogradu početkom maja (masovna pucnjava u školi) nisu nas ostavili ravnodušnim, pa smo odlučili da se sa učenicima pozabavimo ovom temom, s obzirom na njihov uzrast i način shvatanja stvarnosti. Kao škola, tokom školske godine redovno sprovodimo različite aktivnosti **u cilju promovisanja obrazovanja, poštovanja, empatije i tolerancije** prema drugima, bez obzira na društvene ili kulturološke razlike. Naš školski savetnik je 12. maja, uz pomoć nastavnika, održao radionice u različitim odeljenjima kako bi istakao koliko su nam ove vrednosti važne.

Učenici od I do III razreda, vođeni odeljenjskim starešinama, govorili su o temama kao što su ljubaznost, prijateljstvo, dobro i bezbedno osećanje u školi. Učenici od IV do IX razreda, nakon kratkog uvoda savetnika o događajima u Beogradu, pozvani su da se uključe u različite aktivnosti. Posebno u I razredu, veliki značaj je pridavan temi **ljubaznosti.** Nakon što su odgledali video koji je objašnjavao kako da budemo ljubazni prema drugima, učenici su zapisali magične reči koje bi trebalo da budu deo našeg svakodnevnog života kako bismo svet učinili srećnim i ljubaznim mestom. Učenici II-A odeljenja su razgovarali o značaju **izražavanja svojih emocija**, kako pozitivnih tako i negativnih. Izneli su svoja mišljenja o nasilju uopšte i razgovarali o raznim neprijatnim ponašanjima koja se mogu javiti na času i kako ih rešiti. Tokom praktične aktivnosti, nacrtali su ime drugarice iz razreda i, ostajući anonimni, napisali pozitivne komentare o njima. Druga aktivnost je bila

razvijanje svesti kod učenika o „dobrom osećaju“ u školskom okruženju. Učitelj je nacrtao kavez na tabli i onda objasnio da nikada ne bi trebalo da se osećaju zarobljenim i pogođenim. Učenici su bili pozvani da napišu kako se osećaju kada vlada harmonija u odeljenju. Učenici II-B odeljenja pročitali su **bajku o prijateljstvu**, a zatim napravili postere koji predstavljaju šta za njih znači prijateljstvo. Učenici III razreda su gledali animacije o važnosti međusobnog **pomaganja i prihvatanja različitosti**, a zatim su se uključili u saradničke igre u sali. Učenici IV i V razreda, zajedno sa svojim razrednim starešinama i školskim savetnikom, održali su radionicu fokusiranu na vršnjačku saradnju. Nakon gledanja kratke animacije, podelili su se u dve grupe, od kojih svaka radi u svojoj učionici na izgradnji polovine mosta od papira, sa ciljem da kasnije spoje dva dela u jedan most koji može da „izdrži“ marker. Uz mogućnost komunikacije samo preko dvoje izabраниh vođa grupa, dve grupe su koristile samo papir i traku za izgradnju svoje polovine mosta. Učenici su iskusili snažan osećaj saradnje. U odeljenju VI-A učenici su razgovarali o pozitivnim emocijama i dobrim postupcima. Izrazili su pozitivne emocije koje su osetili gledajući kratki film „The Kindness Boomerang“ i razgovarali o ljubaznim postupcima koje su pokazali prema drugima. Opisali su situacije u kojima su se našli i kako su pomogli članovima porodice, prijateljima i strancima. Učenici VIII razreda su bili pozvani da analiziraju dva članka koji se bave istom temom, ali na različite načine. Cilj je bio da se pomogne učenicima da shvate kako da budu objektivni u čitanju, da provere izvore, da se uzdrže od komentara, da dovode u pitanje tačnost informacija i da budu objektivni tako što će se zapitati kako su se osećali čitajući svaki članak. Dva odeljenja VII razreda su bila pozvana da u potpunoj tišini napišu **lepe i pozitivne iskaze ili sastave o svojim drugovima iz razreda**. Svaki učenik je imao zadatak da kod svog druga iz razreda pronađe pozitivnu karakteristiku i kvalitet koji cení. Učenici koji su bili predmet opisivanja bili su prijatno iznenađeni rečima koje su o njima izneli njihovi drugovi iz razreda. Usledila je grupna diskusija tokom koje su učenici imali priliku da podele kako su se osećali tokom radionice. Istu radionicu IX-A odeljenje je vodilo sa školskim savetnikom. Učenici VI-B i IX-B odeljenja preuzeli su uloge reditelja i glumaca kako bi napravili video o dobroti i dobrim postupcima u školi. Sve u svemu, sa sigurnošću možemo reći da je učešće svih naših učenika bilo pozitivno, što ukazuje da su predložene teme bile zanimljive i podsticajne. Ovo je ohrabrujuće i čini nas optimističnim u pogledu mogućnosti jačanja saradnje, harmonije i spokoja u školskom okruženju u kojem svakodnevno radimo i živimo.

U martu mesecu održane su dve dvočasovne radionice u četvrtom razredu na temu „NENASILJE U ŠKOLI“. Učenici su bili podeljeni u parove i grupe i učestvovali u brojnim aktivnostima, baveći se izazovnim temama kojima su pristupali na jednostavan način kroz svet bajke. Učenici su sa oduševljenjem učestvovali.

Predstavnici razreda takođe igraju važnu ulogu u negovanju inkluzije. Svako odeljenje ima svoje predstavnike, a tokom predviđenih časova obrađuju se različite teme i sprovode aktivnosti inkluzije. Uključujemo se u team-building aktivnosti, razgovaramo o pozitivnim i negativnim emocijama, prihvatanju različitosti, uzajamnoj pomoći, poštovanju drugih i mnogim drugim važnim temama za pojedince i grupu.

Školski savetnik igra značajnu ulogu u radu sa pojedincima i grupama.

Oni pomažu nastavnicima u pripremi i implementaciji raznih radionica i održavaju individualne ili grupne sastanke. Zajedno sa savetnikom nastojimo da brzo **rešavamo konflikte, podižemo svest** učenika i **podstičemo otvorenu komunikaciju** ako se suoče sa bilo kojom vrstom poteškoća.

Škola često **učestvuje u humanitarnim i dobrotvornim akcijama**, razvijajući osetljivost učenika na značaj pomaganja drugima. U našoj školi imamo i učenike kojima je potrebna finansijska pomoć. Iz tog razloga saradujemo sa Lions klubom, koji obezbeđuje finansijsku pomoć učenicima u nepovoljnom položaju za ekskurzija i dodatnih troškova ekskurzija koje organizuje škola.

Skoro svake godine naši učenici učestvuju u **edukativnim programima na otvorenom**, gde žive zajedno i uče nove stvari o svojim vršnjacima u drugačijem okruženju. Ova aktivnost ima značajan uticaj na podsticanje prihvatanja različitosti i razumevanja drugih.

Čvrsto verujemo da inkluzija u školama omogućava svim učenicima da u potpunosti učestvuju u obrazovanju i razviju svoje sposobnosti. Prisustvo inkluzivnog okruženja promovise prijateljstvo i saradnju među učenicima, stvarajući pozitivne i trajne veze. Inkluzija pomaže učenicima da razumeju i poštuju razlike, promovisući toleranciju i različitost. Kroz inkluziju, učenici sa invaliditetom ili posebnim potrebama mogu dobiti odgovarajuću podršku i pristup istim obrazovnim mogućnostima. Inkluzija u školama priprema učenike da žive u inkluzivnom društvu i budu svesni i empatični građani.

INSTITUT ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA (Srbija)

jasne politike, mentorstvo i razmena, uključenost članova porodice zaposlenih u proslave

Uvažavanje različitosti na Institutu za pedagoška istraživanja postiže se kroz: definisanje dokumenata kojima se garantuju određena prava i zaštita zaposlenima, praktičnu implementaciju definisanih načela u postojećim dokumentima i kroz kontinuirano preispitivanje aktuelnog stanja i potrebe za uključivanjem novih praksi i mehanizama uvažavanja različitosti.

Značaj uvažavanja različitosti jasno je istaknut u **internim dokumentima** Instituta. Neki od dokumenata koji inkorporiraju odredbe o uvažavanju različitosti i zabrani svih oblika diskriminacije su Pravilnik o radu (član 7: Zabranjuju se svi oblici diskriminacije), Etički kodeks Instituta za pedagoška istraživanja (član 3: Rukovodilac projekta je dužan da omogući stvaralačku atmosferu, kolegijalnu saradnju i rešavanje eventualnih konflikata; član 4: U okviru dobre naučne prakse u istraživačkom radu, u radu sa mladim istraživačima potrebno je obezbediti stalnu i redovnu pomoć starijih istraživača bilo kroz mentorski rad bilo kroz kolegijalnu saradnju; član 9: Svi zaposleni Instituta – istraživači i pomoćno osoblje, suprotstavljaju se svakom obliku diskriminacije, vezane za dob, političko opredeljenje, fizičke sposobnosti, polni identitet, kako pri zapošljavanju tako i u međusobnoj komunikaciji u Institutu), Pravilnik o etičnosti u naučnoistraživačkom

radu Instituta za pedagoška istraživanja (Zaposleni u Institutu dužni su da poštuju lični i profesionalni integritet svojih kolega i saradnika i da se odnose prema njima civilizovano, odnosno da se ponašaju u skladu sa načelima jednakosti i pravednosti, što podrazumeva isključivanje svakog vida diskriminacije, iskorišćavanja ili uznemiravanja, zasnovanih na rasnoj ili etničkoj pripadnosti, političkim ili verskim uverenjima, akademskom statusu, dobi ili polu; Zaposleni u Institutu ne smeju da zloupotrebljavaju svoj autoritet i da dopuste da lični interesi, kao i neprimereno ponašanje i govor dovedu do stvaranja neprijateljskog radnog okruženja i narušavanja međuljudskih odnosa), Pravilnik o zaštiti podataka o ličnosti i Plan za postizanje rodne ravnopravnosti. Pravilnikom o postupku unutrašnjeg uzbunjivanja predviđeno je otkrivanje informacija o kršenju propisa, ljudskih prava i dr. i regulisan je postupak pokretanja unutrašnjeg uzbunjivanja.

Svi zaposleni mogu da računaju na **mentorsku ili drugu vrstu podrške**. Ovo naročito važi za mlade istraživače koji imaju svoje mentore – starijeg i iskusnijeg kolegu koji prati, usmerava i podstiče mlade istraživače da napreduju, razvijaju svoje potencijale i afirmišu se kao samostalni istraživači. Ovakvim individualizovanim pristupom uvažava se različitost i specifičnost svakog mladog istraživača. Prema tome, u okviru Instituta veoma se ulaže u razvoj naučnog podmlatka. U partnerstvu sa univerzitetima u zemlji obezbeđuje se proces kontinuiranog unapređivanja ljudskih resursa i Instituta kao organizacije, kroz programe formalnog i neformalnog mentorstva, kao i internog upravljanja učinkom. Teži se da se svake godine prime novi pripravnici, najmanje dva pripravnika godišnje, koji će biti izabrani na osnovu pokazanih znanja, talenta i motivacije za naučnoistraživački rad, kako bi se kontinuirano razvijali organizacioni kapaciteti i uspešno ostvarivali postavljeni programski ciljevi. Kolege u naučnim zvanjima uvek imaju na raspolaganju konsultacije sa drugim kolegama. Ovakve **razmene** moguće su i na redovnim sastancima kolektiva Instituta. Veoma se ohrabruje saradnja sa spoljnim saradnicima iz **drugih instituta i fakulteta**. Na redovnim sastancima kolektiva se, pored međusobne razmene tekućih informacija, često diskutuje i o eventualnim preprekama u radu i o mogućnostima zajedničkog prevazilaženja istih. Takođe, sastanci kolektiva su adekvatna prilika za javnu **pohvalu zaposlenih** za uspešno obavljen posao.

Jednom godišnje se organizuje događaj pod nazivom „Naučna smotra saradnika Instituta” na kojima zaposleni međusobno komuniciraju ostvarene profesionalne rezultate tokom tekuće godine, konsultuju se i razmenjuju profesionalne ideje.

Pridaje se pažnja **značajnim događajima svih zaposlenih**. Na primer, proslavlja se napredovanje, rođendani ili drugi značajni događaji zaposlenih. Postoji praksa dodeljivanja jubilarnih nagrada zaposlenima (za 10 godina rada, 20 godina rada, 30 godina rada itd.). Pored toga, prisutna je tradicija zajedničke proslave Nove godine. U prostorijama Instituta održavaju se i različite novogodišnje predstave ili se realizuju druge kreativne ideje za decu zaposlenih. Institut se trudi da obezbedi maksimalno učešće dece i roditelja u organizaciji prazničnih proslava. Na primer, povodom Nove 2022. godine tim istraživača je na osnovu crteža koje su deca pripremila povodom Nove godine, za svako dete osmislili priču koja je pratila crtež, sabrali u zbirku, odnosno specijalno, novogodišnje izdanje Zbornika. Povodom Nove 2021. roditelji su bili glumci u novogodišnjoj predstavi za decu koja se odigrala u prostorijama Instituta.

Obezbeđena je **otvorena i konstruktivna komunikacija između rukovodstva i svih zaposlenih** i prisutna je klima saradnje. Zaposleni se prema oblasti interesovanja okupljaju u timove, te na taj način pristupaju nekom zadatku (npr. pisanje predloga projekta, osmišljavanje istraživanja, pisanje naučnih radova itd.). **Timovi su generalno veoma heterogeni**, sa članovima koji se razlikuju po ekspertizi kao i nivou istraživačkog, odnosno naučnog zvanja. Prikupljaju se **godišnji izveštaji o angažovanju** istraživača u aktivnostima Instituta, čime se kontinuirano prati efikasnost/napredovanje svih zaposlenih tokom karijere. Pruža se kontinuirana podrška profesionalnom razvoju svih zaposlenih kroz prosleđivanje svih eksternih poziva za profesionalno i stručno usavršavanje. Svi zaposleni su u prilici da jednom godišnje potražuju potrebnu **opremu** za profesionalni rad. Takođe, u sklopu godišnjeg plana aktivnosti rada ustanove, svaki zaposleni je u prilici da da predlog projekcije materijalnih troškova za svoje aktivnosti, koje će mu Institut obezbediti bez obzira na stepen naučnog ili istraživačkog zvanja ili godine staža. Zadaci se delegiraju na osnovu iskustva i kompetencija zaposlenih. Ukoliko su u pitanju kompleksniji zadaci, angažuje se tim od nekoliko ljudi koji podele obaveze. Svaki zaposleni može da planira **odmor** u skladu sa sopstvenim potrebama i Zakonom o radu. Na događaje se kao predstavnici Instituta delegiraju različiti istraživači nevezano za stepen istraživačkog odnosno naučnog zvanja, u skladu sa **interesovanjem**.

Rukovodstvo kontinuirano promišlja o mogućnostima **unapređenja internih mehanizama** za obezbeđivanje uvažavanja različitosti (npr. kroz definisanje Strategije upravljanja ljudskim resursima i Plana za postizanje rodne ravnopravnosti).

GIMNAZIJA „SVETI SAVA“, ARHITEKTONSKA TEHNIČKA ŠKOLA (Srbija)

saradnja sa zajednicom, materijali i drugi dekorativni predmeti, korišćenje internacionalnih prilika za saradnju i razvoj

Najpre bih napomenula da je **moto** Gimnazije „Sveti Sava“ je „škola dobrih vibracija“, a moto Arhitektonske tehničke škole (ATŠ) glasi „Gradimo budućnost zajedno“. Obe škole nastoje da podrže i ohrabre svaku inicijativu u pravcu negovanja različitosti i multikulturalnosti.

Kada su u pitanju zaposleni i negovanje različitosti među njima, bitno je istaći da su odnosi u obe škole regulisani **Pravilnikom o primeni Protokola za postupanje u slučaju diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja**. Obe škole imaju aktivan **Tim za zaštitu** koji se stara o primeni ovog Pravilnika, a svake godine se izrađuje Plan prevencije diskriminacije i Plan zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, nezavisno od Plana rada Tima. Takođe, u Školskom programu obe škole značajan deo zauzima Program prevencije diskriminacije i Program zaštite od nasilja.

Kolektivi u obe škole su prilično homogeni u etničkom smislu. Izuzetak čine kolege koji su različite veroispovesti i škola nastoji kad god postoji potreba da

uvažuje specifičnosti (obeležavanje **verskih praznika**, raznovrsna ponuda kateringa na proslavama, oslobađanje obaveza koje nisu u skladu sa uverenjima...). U obe škole često se zajedno praktikuju proslave rođendana, jubileja. Organizovano se **prikupljaju sredstva** za pomoć kod gubitka bliskog člana porodice, za rođenje deteta, ispraćaj u penziju. U obe škole jedanput godišnje organizuju se **zajedničke proslave**, obično oko Nove godine, gde su pozvani svi zaposleni da se priključe. U skladu sa finansijskim mogućnostima ponekad se organizuju i jednodnevni **izleti** za zaposlene. Češće je to slučaj sa Arhitektonskom tehničkom školom. To je prilika za **neformalna druženja** i bolje međusobno upoznavanje, kao i stvaranje bolje klime i međuljudskih odnosa.

Što se tiče **nagrađivanja i pohvaljivanja zaposlenih**, obe škole se rukovode internim pravilnikom kojim je ono precizno definisano. S tim da su finansijske mogućnosti škola ograničene te je češći vid pohvale za uloženi trud i napor i **promocija primera dobre prakse**, nego materijalno nagrađivanje. Do sada nije prepoznato da postoji pristrasnost rukovodstva u smislu nagrađivanja. Merilo su uvek zasluge za zalaganje, izdvojen trud i vreme, kao i postignuti rezultati.

Kada je edukacija zaposlenih u pitanju, pored **seminara i obuka** koje su usmerene na unapređenje pedagoških veština, u školama se praktikuju povremene edukaciju koje između ostalog imaju za cilj unapređenje kulturnih kompetencija, odnosno uvažavanja različitosti. U tome posebno prednjače obuke koje sprovodi Gimnazija „Sveti Sava“ za svoje nastavnike. Prethodnih godina imali smo obuke NVO Atina o rodnim ulogama i rodno zasnovanom nasilju, gde su nastavnici imali prilike da se upoznaju sa pojmom rodne uloge i rodnog identiteta, različitostima koje su u tom pogledu prepoznate i definisane, vidovima podrške koja je mladima neohodna u procesu izgradnje ličnog identiteta, ali i oblicima nasilja kojima mogu biti izložene, te posledicama koje ono nosi. Posebna pažnja posvećena je mehanizmima prevencije bilo kog oblika rodno zasnovanog nasilja, isključivanja, etiketiranja, zlostavljanja. Takođe, svake godine Centar E8 sprovodi obuku za nastavnike kao realizatore radionica Programa Y, tako da je veliki deo naših nastavnika prošao ovu obuku. Prvi put ove godine sprovedena je obuka za trenere koji su osposobljeni da obučavaju druge nastavnike, planiraju i realizuju ceo program kroz nastavne i vannastavne sadržaje u školi.

Što se tiče **saradničkog odnosa** među kolegama, kao i u svakom kolektivu tako i u školama, situacija je vrlo različita na terenu. Kao primer dobre prakse mogu navesti period onlajn nastave u doba pandemije, kada su kolege bile najsolidarnije, naročito mlađu prema starijima, da im pomognu oko sticanja i unapređenja digitalnih kompetencija. Što se tiče pedagoških veština, tu je pomoć starijih kolega novopridošlim mlađim nastavnicima uvek od neprocenjivog značaja. Ono što bi trebalo unaprediti jeste bolja saradnja u postavljanju zahteva i kriterijuma u okviru pojedinačnih stručnih veća. Tu često dolazi do neslaganja, odnosno do neusklađenosti u radu pojedinih nastavnika.

Ipak, u najvećem broju slučajeva nastavnici su na sugestiju mentora ili pedagoško-psihološke službe spremni na promenu i na unapređenje međusobnih odnosa i načina rada, svesni da ulogom odraslog uzora imaju značajan vaspitni uticaj na svoje učenike. Kao svaki drugi segment, ni škola nije izuzeta iz okolnosti i atmosfere

u društvu uopšte, ali obe škole u kojima ja radim nastoje da budu promoteri zdravih životnih stilova i pozitivnog sistema vrednosti, da neguju atmosferu nenasilja i tolerancije za različitosti svake vrste.

Početak ove školske godine prizemlje gimnazije je renovirano i **adaptirano sa osobe sa invaliditetom** (ulaz, toalet, učionice), zahvaljujuću inicijati roditelja učenika koji je u invalidskim kolicima, a koji od ove školske godine pohađa IT smer naše gimnazije.

Gimnazija Sveti Sava svojom pozicijom u gradu simbol je različitosti, jer je **pohađaju deca iz različitih krajeva grada i šire**. S druge strane Arhitektonska tehnička kao jedina škola u Srbiji koja isključivo obučava arhitektonske tehničare, ima veliki broj učenika koji dolazi iz drugih gradova i mesta iz Srbije i živi u učeničkim domovima. Od prvog dana oni su lepo prihvaćeni i uklopljeni u školsku sredinu **bez straha da budu etiketirani**.

Što se tiče **primera negovanja različitosti u neposrednim aktivnostima sa učenicima**, obe škole već dugi niz godina **sarađuju sa nevladinim sektorom** i učestvuju u brojnim projektima organizacija kao što su HelpNet–Međugeneracijska solidarnost kroz projekat „Osnaživanje međugeneracijskih veza“, Međugeneracijski volonterski centar – (izložba učeničkih radova Slikom do pomoći), Udruženje Drug nije meta (projekat Podeli prijateljstvo), Nju Renesans, Centar za bebe (Sve o partnerskim odnosima), Cepora (više projekata – sa decom bez roditeljskog staranja, Znanjem do tolerancije, Govor mržnje – radionica i istraživanje, kao i priručnici za nastavnike). Ove godine organizovan je odlazak učenika iz obe škole na Bosifest 2023. i projekcija filma „Atomi“, Nakon projekcije filma učenici su imali prilike da se upoznaju sa rediteljem i glavnim akterom filma. Takođe početkom ove godine učenici ATŠ prisustvovali su predstavi i radionici „Sama je tražila“ u Panteataru u okviru projekta HelpNeta.

Gimnazija „Sveti Sava“ je proglašena za školu izvrsnosti, jer već više od 10 godina sarađuje i podržava projekte Centra E8. Generacije učenika prošle su kroz projekat Program Y i edukacije o rodnim ulogama i rodnoj ravnopravnosti, nenasilju i toleranciji. Svaka generacija iznedri nove članove Budi muško kluba (BMK), koji učestvuje u realizaciji brojnih akcija koje promovišu zdrave životne stilove, toleranciju i međusobno uvažavanje. Ove godine predstavnici škole zajedno sa članovima BMK uzeli su učešće na Završnoj konferenciji Budućnost za mlade u Sarajevu, projekta koji je obuhvatao mlade većine država iz regiona (Albanije, Kosova, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije). Centar E8 iznedrio je i sjajne predstave za srednjoškolce koje izvodi Reflektor teatar na Dorćol placu, poput predstava Muškarčine, Devojčice, Ustav... čiji gosti su često upravo učenici naše dve škole.

Gimnazija svake godine organizuje **studijska putovanja** i učestvuje u razmeni učenika sa prijateljskom gimnazijom iz Slovenije. Nedelju dana u prvom polugodištu naši učenici gostuju u Ljubljani i upoznaju se sa kulturom, običajima i školstvom u Sloveniji, a nakontoga u drugom polugodištu su domaćini učenicima iz Slovenije.

Arhitektonska tehnička škola je pre dve godine bila učesnik projekta Organizacije kreativnog okupljanja – OKO **razmene učenika** u lokalu pod nazivom „Različitosti nas ujedinjuju“. Prva razmena, odlazak naših učenika u Knjaževac realizovanaje u septembru 2021. godine, a druga, dolazak knjaževačkih gimnazijalaca u Beograd, realizovanaje u oktobru 2021. godine. Obe razmene trajale su po 3 dana. Jedna razmena uključivala je sledeće aktivnosti: interkulturalne razgovore, edukativne turističke ture, interkulturalne evropske časove i slobodno vreme za upoznavanje i druženje. Promocija mira kroz posetu školi japanskog aktiviste Juičira Morišitu takođe je realizovana u organizaciji OKO-a.

U saradnji sa studentskom organizacijom AISEK organizovane su volonterske **radionice učenja engleskog jezika** za zainteresovane učenike ATŠ na kojima je gost predavač bio student iz Maroka, koji je kroz radioničarski rad upoznao učenike sa kulturom, običajima, političkim i geografskim specifičnostima svoje zemlje.

Naše škole uključene su u **E-tvining i Erasmus projekte**, i brojna **istraživanja** poput Istraživanje Filozofskog fakulteta na temu „Međugrupna empatija“, Pirsolvers – rešavanje problema saradnjom, Idiomatik i slične.

Na nivou škola svake godine organizuju se **akcije prikupljanja pomoći i poseta ustanovama socijalne zaštite** (Prihvatilište za decu – Dani porodice svake godine, Svrtište u Krfskoj ulici, starački domovi, Univerzitetska dečja klinika Tiršova).

Sve ove aktivnosti sprovedene su u cilju **promocije tolerancije i razumevanja** prema staroj populaciji, osobama sa invaliditetom, kulturološke i druge različitosti i rodne ravnopravnosti. Poslednjih godina tome dodatno doprinosi činjenica da obe škole upisuje sve veći broj učenika iz Ukrajine i Ruske federacije. U tim slučajevima nastoji se da se pomogne uklapanju učenika u novu sredinu, ali i afirmisanje duha kulturne raznolikosti. Tako se na svetosavskim priredbama posebno mesto izdvaja nastupima učenika koji bi predstavili muziku, poeziju i kulturu svoje zemlje uopšte. Ove godine posebna pažnja posvećena je Danu tolerancije i Danu stranih jezika organizacijom događaja pod nazivom Bogatstvo različitosti gde su učenici imali prilike da kroz svoje nastupe predstave bogatstvo jezika i kulture drugih naroda.

Arhitektonska tehnička škola je prepoznata kao škola koja neguje i podstiče svaki **umetnički izraz**. Hol škole i zidovi stepeništa **dekorisani su najrazličitijim učeničkim radovima**, maketama građevina različitih stilova gradnje, likovnim i grafičkim radovima u svoj svojoj raznovrsnosti. U Gimnaziji „Sveti Sava“ ulaz u školu ukrašen je radovima sekcije Fraktali, sa živopisnim bojama i **motivacionim porukama koje nose poruke dobrodošlice svakome**.

SAVREMENA GIMNAZIJA (Srbija)

“buddies” sistem, onlajn komunikacija, svesnost kontinuiranog modelovanja ponašanja učenika

Vizija Savremene gimnazije je da bude mesto na kome će se radati nove ideje,

negovati talenti i unaprediti znanja. Na taj način se uzima u obzir različitost učenika u kapacitetima i talentima, kao i različitost profesora koji u skladu sa svojim osobnim veštinama mogu da prepoznaju raznovrsne talente i kapacitete učenika. **Misija** škole je da se učenici osećaju i prepoznaju kao građani sveta koji će ostvariti svoje specifične potencijale i mogu biti model novim generacijama - praćenjem sopstvene vizije i ulaganjem truda.

Vrednost otkrivanja i negovanja različitosti, kao i poštovanja međusobnih vrednosti i osobenosti se potenciraju i neguju kroz **nastavni program, vannastavne aktivnosti, kao i kroz svakodnevnu komunikaciju profesora, učenika i drugih aktera školskog života**. Značaj uvažavanja različitosti zaposlenih i učenika jasno je istaknut u internim dokumentima i procedurama. Na **sajtu** škole se nalaze Statut i Pravilnik o ponašanju koji opisuju pravila, vrednosti, kao i procedura i posledice ukoliko dođe do neadekvatnog ponašanja. Ukoliko učenici ili profesori pokažu diskriminatorno ponašanje, reaguje se u skladu sa utvrđenim pravilnicima i procedurama. Ulazak novog zaposlenog podrazumeva pokretanje neformalnih i zvaničnih **procedura u podržavanju adaptacije novog člana**. Profesori i stručni saradnici pripravnici dobijaju svog mentora koji ih vodi kroz učenje zadataka iz profesionalnog okvira. Sa druge strane, kolektiv zaposlenih rado prihvata nove zaposlene, olakšavajući svakodnevnicu i pružajući podršku u privikavanju na novo okruženje. Kada dolazi novi učenik u odeljenje, odeljenjski starešina određuje nekoliko **“buddy”- ja**, odnosno učenika koji će novom članu olakšati privikavanje po pitanju funkcionisanja u školi i na odmorima.

Prisutna je **klima saradnje**, zaposleni imaju doživljaj podrške od strane kolektiva – postoji međusobno pomaganje. **Uspesi** učenika i zaposlenih se navode na školskom sajtu, kao i na odeljenjskim i nastavničkim većima.

Kolege drugi stručni saradnici i ja radom u pedagoško-psihološkoj službi radimo na **širenju vrednosti** poštovanja različitosti i upoznavanja sebi svojstvenih odlika i kvaliteta. Svakodnevno u razgovoru sa učenicima i zaposlenima radimo na negovanju ovih vrednosti. Radimo kontinuirano na osveščivanju funkcionisanja na osnovu stereotipa, u našoj perspektivi i perspektivi kolega. Trudimo se da budemo dobar model učenicima sa kojima radimo kroz različite projekte i prakse, kao i svakodnevnu komunikaciju na razbijanju predrasuda koje dolaze iz nepoznatog. Rad u školskoj stručnoj službi podrazumeva svakodnevni kontakt sa učenicima, odeljenjskim starešinama, profesorima, često i roditeljima učenika. I tada bi trebalo da **predstavljamo model** za otvorenu komunikaciju i nepristrasno upoznavanje različitosti kod sagovornika i saradnika.

Sa zaposlenima se radi kroz **edukativne radionice** na osveščivanju važnosti identiteta adolescenata, gde svi treba da predstavljamo podršku. Tema identiteta je aktuelna u radu sa učenicima kroz redovne časove, projekte i radionice.

AL DI LÀ DEI SOGNI (Italija)

fokus na ono što je potrebno da bi životi ljudi bili ispunjeni, važnost sigurnosti posla

Društvenu neprofitnu zadrugu "Al di là dei sogni" osnovala je grupa mladih profesionalaca u decembru 2004. godine. Oni su osetili snažnu potrebu da prevaziđu tradicionalni koncept zadruge, isključivo fokusirane na pružanje usluga pojedincima (koje se nazivaju Tip „A“ zadruge), i umesto toga, upuštaju se u oblast **profesionalne integracije** ugroženih i/ili vulnerabilnih pojedinaca koje posmatraju metodološko sredstvo putem koga može da se vrati dostojanstvo ljudima i omogući im da krenu pravim putevima integracije i inkluzije (Tip „B“ zadruge). Shodno tome, zadruga je osnovana kao mešovita zadruga, sa ciljem da promoviše, s jedne strane, psihofizičko blagostanje iz perspektive socijalne pomoći i/ili zdravstvene zaštite, a s druge strane da obavlja aktivnosti i usluge prvenstveno usmerene na obrazovnu i profesionalnu integraciju ugroženih grupa. Ova **dvostruka uloga** ogleda se u zajedničkom uverenju da u srži svih intervencija, bilo da su one asistivne, rehabilitacione, obrazovne ili stručne prirode, leži ljudsko biće. Ljudsko biće u svojoj lokalnoj zajednici, sa svojim iskustvima, istorijom, (ne) odnosima, veštinama i svojim „domom“. Ovde se „briga“ inkorporira u svakodnevni život i funkcionisanje, a okruženje postaje „sveobuhvatno terapeutsko okruženje“.

Ova misija je dodatno ojačana 2009. godine kada je zadruga preuzela upravljanje imovinom zaplenjenom od članova grupa organizovanog kriminala, koja se sastojala od približno 17 hektara zemlje koja se nalazi u Majano di Sesa A. (CE). Ovo imanje je kasnije posvećeno sećanju na nedužnu žrtvu "Alberto Varone". Pored toga, zadruga se pozicionira kao „čulni organ“ teritorije, sposoban da identifikuje potrebe i transformiše ih u aktivnosti i inicijative za lokalni razvoj i društvenu mikroekonomiju. Ovo se postiže mrežnim pristupom, saradnjom sa drugim organizacijama i udruženjima na teritoriji. Zajedno stvaraju aktivnosti za slobodno vreme, sport, obrazovanje i društvenu promociju, kao i projekte koji imaju za cilj promociju i unapređenje naših zajednica i našeg lokalnog miljea. „Briga o ljudima može se postići samo brigom o teritorijama, a istovremeno pojedinci koji nastanjuju teritoriju postaju sastavni deo projekta rehabilitacije ugroženih pojedinaca“.

- ▶ Od referentne 2022. godine, naša radna snaga se sastoji od 34 zaposlena, sa ravnomernom distribucijom muških (16) i ženskih (18) osoba. Ovaj sastav predstavlja posvećenost **rodnoj različitosti** unutar organizacije.
- ▶ **Starosna različitost:** Osoblje uključuje i mlađe i iskusnije pojedince, sa četiri zaposlena ispod 35 godina i 10 zaposlenih starijih od 50 godina. Ova kombinacija starosnih grupa doprinosi bogatom i dinamičnom radnom okruženju, podstičući razmenu znanja i mentorstvo.
- ▶ Zapošljavanje i stabilnost: U referentnoj godini primili smo tri nova zaposlena u našu zadrugu, što odražava stalne napore na proširenju tima i stvaranju **mogućnosti za zapošljavanje**. Ovo uključuje jednog zaposlenog muškarca i dve žene, sa jednom osobom ispod 35 godina i jednom preko 50 godina. Ovi zaposleni naglašavaju posvećenost pružanju jednakih mogućnosti bez obzira na godine ili pol.
- ▶ Zaposleni u nepovoljnom položaju: posvećenost socijalnoj inkluziji se ogleda u

našem **zapošljavanju pojedinaca koji se suočavaju sa različitim preprekama**. Od 34 zaposlena, tri lica su prepoznata kao radnici sa potvrđenim nedostacima (prema br. 381/1991), dok su dva zaposlena u fazi rehabilitacije. Tri lica imaju fizički i/ili senzorni invaliditet (prema L 381/91) i dva lica su pod alternativnim merama (prema L 381/91). Ova raznovrsna radna snaga naglašava posvećenost pružanju prilika za zapošljavanje pojedincima koji se suočavaju sa različitim vrstama prepreka i doprinosi inkluzivnoj prirodi naše organizacije.

Posvećenost **demokratskom i inkluzivnom upravljanju** demonstrirana je kroz **aktivno angažovanje zainteresovanih strana**. Cilj je da se poveća zastupljenost na pozicijama za donošenje odluka, posebno za žene, mlade i druge nedovoljno zastupljene grupe. Postoji prisustvo žena na pozicijama odlučivanja. Akcentat je stavljen na aktivno uključivanje zaposlenih, njihov profesionalni razvoj i lično blagostanje. Pored toga, preduzeti su koraci da se smanji prisustvo prekvalifikovanih zaposlenih i usklade obrazovne kvalifikacije sa radnim ulogama. Naponi su usmereni ka održavanju i stvaranju mogućnosti zapošljavanja, posebno među pojedincima od 20-64 godine. Sprovedene su mere za transformaciju nestabilnih poslova u stabilne, čime se **povećava sigurnost posla**.

Organizacija je posvećena poboljšanju života osoba u nepovoljnom položaju, uključujući one sa invaliditetom ili u nepovoljnim situacijama. Podrška je pružena za olakšavanje **samostalnog života i ekonomske samodovoljnosti**.

Angažovanje u zajednici je prioritet, sa fokusom na negovanje osećaja pripadnosti i participacije. Preduzete su aktivnosti usmerene na izgradnju zajednice i društveno uključivanje kako bi se ojačali odnosi i pokrenuo lokalni razvoj. Uloženi su naponi da se oporavi ekonomski nivo pre pandemije i stvori ekonomska vrednost u lokalnoj zajednici. Cilj nije samo obnavljanje prethodnih ekonomskih uslova, već i doprinos povećanju raspoloživog dohotka i neto bogatstva po glavi stanovnika. Uloženi su naponi da se promoviše ekološki odgovorno ponašanje i poveća zadovoljstvo lokalnom ekološkom situacijom. Ove inicijative imaju za cilj poboljšanje opšteg blagostanja obezbeđivanjem povoljnog životnog okruženja.

Primeri iz socijalne zaštite

ASSOCIAZIONE UNIAMOCI ONLUS (Italija)

rodna ravnopravnost, prilike za mlade i promocija različitost, puna aktivna participacija ljudi iz vulnerabilnih grupa

Uniamoci je udruženje koje funkcioniše u Palermu od 2008. godine u oblasti socijalne inkluzije mladih/odraslih osoba sa invaliditetom. Svoje aktivnosti sprovodi u oblastima integracije/inkluzije, obrazovanja, zaštite i socijalne pomoći osobama sa invaliditetom, kao i u oblastima animacije i obrazovanja mladih.